

De Psykiatriske Plejeanstalter på Djursland

Dalstrup, Råmosegård og familieplejen

© 2003 Ovartaci Fonden
Museet Psykiatrisk Hospital i Århus,
8240 Risskov, tlf.: 77-893680
www.aaa.dk/musph
mpr@mobilixnet.dk

Redaktion: Johannes Nielsen og Eddie Danielsen.
Omslag: Lars Max og Jens Erik Thygesen.
Layout og sats: Henning Christensen, Lars Max og Jens Erik Thygesen.
Tryk: Møllegårdens Grafisk, Fårvang.
ISBN 87-88560-23-6

Tekst og fotografier må kun reproduceres efter forudgående aftale med redaktørerne.
Indtægter ved salg af bogen går til Ovartaci Fonden.

Ovartaci Fonden finansierer udgifter, og eventuelle indtægter ved salg
af bogen går til Ovartaci Fonden.

Omslag

Forsideillustrationer:

Baggrundsbillede:

En opsynspige går tur med to patienter i sygeafdelingens smukke lukkede
have på Råmosegård. Læg mærke til patienttøjet og opsynspigens store nøgleknippe.
Billedet er fra omkring 1927, Fotografen er ukendt.

Billedfrise:

Venstre: Personalet på Plejecentralen Dalstrup. Den siddende hvidkittede herre,
der troner i midten af billedet, er den tilsynsførende læge

Alfred G. J. Elmquist. Billedet er antageligt fra 1912, Fotografen er ukendt,

Midten: Billedet viser en 8- eller 10 sengs sovestue i stueetagen i den vestre fløj på
Dalstrup Plejecentral. Intet natbord, intet skab til personligt brug. Ser man
godt efter under sengen til højre nærmest opsynskarlen,

kan man ane omridset af en natpote, der stod under hver seng.

Billedet er fra omkring 1927, Fotografen er ukendt,

Højre: Opsynskarl og patienter på have- eller markarbejde ved Plejecentralen i Dalstrup.

Billedet er fra omkring 1927, Fotografen er ukendt.

Bagsideillustrationer:

Plejecentralen ved Dalstrup, 1927.

Plejeanstalten Råmosegård, 1927.

De Psykiatriske Plejeanstalter på Djursland

Dalstrup, Råmosegård og familieplejen

af

Verner Beyer Petersen

OVARTACI FONDEN

Psykiatrisk Hospital i Århus

Indhold

Dalstrup

- 15 Fra fattiggård til fremtidsbro
- 15 Fattiggården i Dalstrup etableres
- 17 Dalstrup omdannes til plejeanstalt 1903-1904
- 20 Plejeanstalten i Dalstrup og de første patienter
- 28 Kritisable forhold på Dalstrup Plejeanstalt
- 30 Overtagelse på Dalstrup Plejeanstalt
- 32 Samtidens lærde vurdering af Dalstrup og Råmosegård
- 33 Fra galskab til sindssygdom: et lille historisk udsyn
- 35 Sindssygeanstalten ved Aarhus og overlæge Harald Selmer
- 40 Dalstrup Plejeanstalt overtages af staten
- 41 Dalstrup Plejehjems store modernisering 1949-1952
- 42 Plejehjemets første spæde åbning
- 43 Amterne overtager driften af statshospitalerne
- 45 Patientforeninger, Galebevægelsen og antipsykiatrien: „Den store udslusning“
- 47 Dalstrup: „Vi har intet at skjule!“
- 49 Dalstrup underlægges socialektoren nyorientering – sparerunder – afvikling

Råmosegård

- 57 Råmosegård: Mønsterbryder og kvindeanstalt
- 58 Fattiggårdens omdannelse til plejeanstalt
- 66 Plejeanstalten Råmosegård i kommunalt regi
- 73 Råmosegård købes af staten
- 76 Tiden efter statens overtagelse

Familieplejen	83	De tre gængse typer af familiepleje i Europa på Agner Helwegs tid
	84	De første danske forsøg med familiepleje
	87	Omkring den grundlæggende ide bag familieplejen – ifølge A. Helweg
	90	Den første familiepleje ved Råmosegård og Dalstrup
	91	De første familieplejepatienter på Djursland
	95	Afviklingen af Familieplejen omkring Dalstrup
Om livet og menneskene på Råmosegård og Dalstrup	99	
	102	Den brune kuffert
Tidstavle	111	
Noter	115	
Billedfortegnelse	123	

Forord

Verner Beyer Petersen har som et led i Museets psykiatriske historiske arbejde og på baggrund af Museets arkiver fra de psykiatriske plejehjem Dalstrup og Råmosegård og familieplejen skrevet en særdeles læseværdig og informativ bog om livet for psykisk syge på disse plejehjem og i familieplejen.

Anbringelsen af alt for mange patienter her fra hospitalet på det psykiatriske plejehjem i Dalstrup og på Råmosegård skyldes først og fremmest en formidabel overbelægning her på hospitalet helt tilbage fra 1860'erne og i øvrigt helt op til 1970'erne og i 1980'erne.

I 1952 var der 118 % overbelægning her på hospitalet og halvdelen af alle patienter burde være på plejehjem eller i familiepleje.

Alt for mange patienter blev på denne baggrund klassificeret som kroniske og uhelbredelige og flyttet til plejehjemmene Dalstrup og Råmosegård uden at blive spurgt og også uden familiens ønsker.

På Dalstrup og Råmosegård var der, indtil psyko-farmaka blev tilgængelige i 1950'erne ikke nogen form for behandling ud over arbejde i landbrug, i gartneri, på værksteder og i køkken og vaskeri. Selvom der heller ikke før 1950'erne var nogen særlig effektiv behandling her på hospitalet, var det dog i modsætning til plejehjemmene helt

klart en behandlingsinstitution med en behandlingsplan for de fleste patienter. Der var også helbredelsesmuligheder for en del, og mange var udskrevet fra hospitalet i kortere eller længere perioder. Da jeg startede som reservelæge her på hospitalet i 1961, var der også her på hospitalet mange såkaldte kroniske patienter, som man stort set havde opgivet behandlingsmæssigt, men som dog havde en langt bedre tilværelse her på hospitalet med mere stimulation og en mere menneskeværdig tilværelse, end det var tilfældet på de psykiatriske plejehjem i Dalstrup og på Råmosegård.

Dalstrup og Råmosegård arkiverne er blot to af Museets arkivsamlinger, der yderligere omfatter:

1. Administrationsarkiverne fra 1852 til 1930
2. Journaler fra 1852
3. Dansk Psykiatrisk Selskabs arkiver fra 1908 og foreløbig til 2001
4. Erik Strömngren arkivet for perioden 1945 til Erik Strömngrens død i 1993
5. Samsø Projekt arkivet 1957-1995
6. Cytogenetisk Laboratoriums arkiv 1968-1991
7. Poul M. Færgeman arkivet 1932-1967

Vi har som regel 3 historikere/idéhistorikere ansat ved Museet, der arbejder med katalogisering af arkiverne og bearbejdelse af materialet.

Johannes Nielsen

